

Torah from Around the World

*De Eeuwige zal macht aan zijn volk verlenen,
de Eeuwige zal zijn volk zegenen met vrede.*

Tehilliem 29:11

Sjabbat 30 maart 2024/20 Adar II 5784, Sjabbat Para, Tsav, Wajikra/Leviticus 6:1 - 8:36

Tanach blz. 205 - 212

Haftara: Jechezkeel/Ezichiël 36:16 - 36

Tanach blz. 1112 - 1113

Vertaler: Frits Pront

Commentaar: **Rabbin Jonathan Sacks z"l** was bij leven Opperrabbin van het Verenigd Koninkrijk.

[Oorspronkelijke Engelse tekst](#)

Het Moedige van Identiteitscrises

Goede leiders kennen hun eigen grenzen. Zij proberen niet alles zelf te doen. Zij bouwen een team. Zij scheppen ruimte voor mensen die sterk zijn waarin zij zwak zijn. Zij begrijpen het belang van checks en balances en het scheiden der machten. Zij omgeven zich met mensen die anders zijn dan zij. Zij begrijpen het gevaar van het concentreren van alle macht in één enkel individu. Maar je beperkingen ontdekken, weten dat er dingen zijn die jij niet kunt doen - zelfs

iets wat je niet kan *zijn* - kan een pijnlijke ervaring zijn. Het gaat soms gepaard met een emotionele crisis.

De Tora bevat vier fascinerende vermeldingen van zulke momenten. Wat ze verbindt zijn niet woorden maar muziek. Vanaf heel vroege tijden werd in de Joodse geschiedenis de Tora gezongen, niet alleen gelezen. Mosjee noemt de Tora aan het eind van zijn leven een lied.[1] Verschillende tradities ontwikkelden zich in Jisraëel en Babylonië en vanaf rond de tiende eeuw begon de wijs gesystematiseerd te worden in de vorm van muzieknoten die bekend staan als *ta'amee ha-mikra*, zangtekens, bedacht door de Masoreten van Tiberias (bewakers van Joodse heilige teksten). Er is een heel zelden voorkomende zangnoot die bekend staat als *sjalsjelet* (schakel) die maar vier keer in de Tora voorkomt. Drie voorbeelden staan in het boek Beresjiet. Het vierde staat in onze sidra. Zoals we zullen zien gaat de vierde over leiderschap. In bredere zin de andere drie eveneens.

Het eerste voorbeeld is wat er gebeurt in het verhaal over Lot. Nadat Lot afscheid had genomen van zijn oom Avraham, vestigde hij zich in Sodom. Daar ging hij op in de plaatselijke bevolking. Zijn dochters trouwden met lokale mannen. Hij zelf zat in de stadspoort wat betekende dat men hem tot rechter had gekozen. Toen kwamen twee bezoekers hem zeggen dat hij moest vertrekken want God stond op het punt de stad te verwoesten. Toch aarzelde Lot en boven het woord voor "aarzelt" - wajitmama - staat een *sjalsjelet*. (Beresjiet19:16)

Lot is verscheurd, in de war. Hij voelt dat de bezoekers gelijk hebben. De stad staat daadwerkelijk op het punt verwoest te worden. Maar zijn hele toekomst hangt af van de nieuwe identiteit die hij voor zichzelf en zijn dochters had veroverd. Dan brengen de engelen hem met geweld buiten de stad in veiligheid - hadden zij dat niet gedaan dan zou hij hebben gearzeld tot het te laat was.

De tweede *sjalsjelet* doet zich voor als Avraham zijn dienaar - traditioneel geïdentificeerd als Eliëzer - vraagt een vrouw voor Jitschak, zijn zoon, te zoeken. De commentatoren veronderstellen dat Eliëzer een hartgrondige ambivalentie voelde met betrekking tot zijn missie. Als Jitschak niet zou trouwen en geen kinderen zou krijgen, zou Avrahams nalatenschap uiteindelijk naar Eliëzer gaan of naar diens nakomelingen. Avraham had al zoiets gezegd voordat Jitschak was geboren: "Eeuwige God, wat voor zin heeft het mij te belonen? Ik zal kinderloos sterven en alles wat ik bezit zal het eigendom worden van Eliëzer uit Damesek" (Beresjiet 15:2)

Als Eliëzer met zijn missie om een vrouw voor Jitschak mee terug te brengen zou slagen, en als het echtpaar kinderen zou hebben, dan zouden de kansen dat hij op een dag Avrahams rijkdom zou verkrijgen volledig verdwijnen. Twee

driften streden met elkaar: trouw aan Avraham en persoonlijke ambitie. De pasoek luidt:

"Toen zei hij: Eeuwige, God van mijn meester Avraham, als u mijn meester Avraham genegen bent, laat het mij dan zo vergaan (...)." (Beresjiet 24:12)

Eliëzers trouw aan Avraham won, maar niet zonder een zware strijd. Vandaar de *sjalsjelet*.

De derde *sjalsjelet* brengt ons naar Egypte en het leven van Joseef. Door zijn broers als slaaf verkocht, werkt hij in het huis van een vooraanstaande Egyptenaar, Potifar. Alleen gelaten in het huis met zijn meesters vrouw, blijkt hij zelf het onderwerp van haar verlangen. Hij is knap. Zij wil dat hij met haar het bed deelt. Hij weigert. Iets dergelijks doen, zegt hij, zou verraad zijn aan mijn meester, haar echtgenoot. Het zou een zonde zijn tegenover God. Toch staat er boven "hij weigerde" een *sjalsjelet*. (Beresjiet 39:8)

Dat wijst erop - zoals enkele rabbijnse bronnen en middeleeuwse verklaringen veronderstellen - dat hij weigerde ten koste van een aanzienlijke krachtsinspanning.[2] Hij bezweek bijna aan de verleiding. Dit was meer dan een gebruikelijk conflict tussen zonde en verleiding. Het was een identiteitscrisis. Vergeet niet dat Joseef in een nieuw en vreemd land woonde. Zijn broers hadden hem afgewezen. Zij hadden duidelijk gemaakt dat zij hem niet als deel van hun familie wensten. Waarom zou hij dan niet in Egypte doen als de Egyptenaren? Waarom niet zwichten voor zijn meesters vrouw als dat is wat zij wilde? De vraag was voor Joseef niet slechts "is dit oké?" maar ook "ben ik Egyptenaar of Jood?".

Alle drie voorvallen gaan over een innerlijk conflict en alle drie gaan over identiteit. Voor ieder van ons zijn er momenten waarop we moeten beslissen, en niet alleen maar "wat zal ik doen?", maar "wat voor een persoon zal ik zijn?". Dat is in het bijzonder noodlottig als het een leider betreft en dit brengt ons tot voorval nummer vier, dit keer met Mosjee in de hoofdrol.

Na de zonde van het Gouden Kalf, had Mosjee op Gods bevel de Jisraëlieten opgedragen een Heiligdom te bouwen dat in feite een permanent symbolisch huis voor God, te midden van het volk zou zijn. Tegen de tijd dat het werk klaar is, blijft alleen nog het inwijden over van zijn broer Aharon en Aharons zoon in hun ambt door Mosjee. Hij kleedt Aharon in de speciale gewaden van de Hoge Priester, zalft hem met olie en brengt de verschillende offers die passen bij de gelegenheid. Boven het woord *wajisjchat* "en hij slachtte [de heilige ram]" (Wajikra 8:23) staat een *sjalsjelet*. Intussen is ons wel bekend dat dit betekent dat Mosjee een innerlijke strijd voerde. Maar wat was er aan de hand? Er is niet de minste aanwijzing in de tekst die veronderstelt dat hij in een crisis

verkeerde.

Toch als je er even over nadenkt wordt duidelijk waar de innerlijke beroering over ging. Tot nu toe had hij het Joodse volk geleid. Aharon had hem geassisteerd, hem vergezeld op zijn missies naar de Farao, opgetreden als zijn woordvoerder en assistent en tweede in rang. Nu, echter, stond Aharon op het punt om zelfstandig een nieuwe leiderschapsrol op zich te nemen. Mosjee zou hem niet langer een stap voor zijn. Hij ging doen wat Mosjee zelf niet kon doen. Hij zou gaan over de dagelijkse offers in de Tabernakel. Hij ging bemiddelen bij de *avoda*, de heilige dienst van de Jisraëlieten, gewijd aan God. Eén keer per jaar, op Jom Kippoer, ging hij de dienst doen die de boetedoening voor de zonden van het volk zou veiligstellen. Niet langer in de schaduw van Mosjee, stond Aharon op het punt het soort leider te worden dat niet voorbestemd was voor Mosjee: Hoge Priester.

De Talmoed voegt een diepere dimensie toe aan het schrijnende van het moment. Bij het brandende braambos had Mosjee zich herhaaldelijk verzet tegen Gods oproep leiding te geven aan het volk. Uiteindelijk zei God hem dat Aharon hem zou vergezellen om hem met het spreken te helpen. (Sjemot 4:14-16)

De Talmoed zegt dat dit het moment was dat Mosjee de kans om Priester te worden aan zich voorbij zag gaan.

"Oorspronkelijk [zei God], had ik het plan dat jij de Priester zou worden en Aharon jouw broer een Leviet. Nu zal hij de Priester zijn en jij een Leviet." [3]

Dat is Mosjee's innerlijke worsteling, gesymboliseerd door de *sjalsjelet*. Hij staat op het punt zijn broer in te wijden in een ambt dat hij zelf nooit zal bekleden. Dingen zouden anders gelopen kunnen zijn - maar leven wordt niet geleefd in een wereld van "had gekund".

Natuurlijk was hij blij voor zijn broer, maar alles bij elkaar kan hij een gevoel van verlies niet van zich afzetten. Misschien had hij al in de gaten wat hij later zal ontdekken, dat ofschoon hij de Profeet en bevrijder was, Aharon een voorrecht zal hebben dat Mosjee ontzegt is: zien dat zijn kinderen en hun nakomelingen zijn rol erven. De zoon van een Priester is een Priester. De zoon van een Profeet is zelden een Profeet.

Wat alle vier deze verhalen ons vertellen is dat er een moment komt voor ieder van ons waarop wij een ultiem besluit moeten nemen over wie wij zijn. Het is een moment van existentiële waarheid. Lot is een Hebreëër, niet een burger van Sodom. Eliëzer is Avrahams dienaar, niet zijn erfgenaam. Joseef is Jaäkovs zoon, niet een Egyptenaar van losse zeden. Mosjee is een Profeet, niet een Priester. Om ja te zeggen tegen wie wij zijn moeten wij de moed hebben om

nee te zeggen tegen wie wij niet zijn. Pijn en worsteling zijn altijd betrokken bij dit type conflict. Dat is de betekenis van *sjalsjelet*. Maar wij komen er als minder conflictueus uit te voorschijn dan we voordien waren.

Dit is speciaal van toepassing op leiders, wat de reden is dat de kwestie Mosjee in onze sidra zo belangrijk is. Er waren dingen waarvoor Mosjee niet voorbestemd was om ze te doen. Hij zou nooit Priester worden. Die taak kwam Aharon toe. Hij zou het volk nooit naar de overkant van de Jordaan leiden. Dat was de rol van Jehosjoea. Mosjee moest beide realiteiten met goed fatsoen aanvaarden als hij eerlijk met zichzelf wilde zijn. En grote leiders moeten eerlijk ten opzichte van zichzelf zijn om eerlijk te kunnen zijn tegenover degenen aan wie zij leiding geven.

Een leider mag nooit proberen om alles tegelijk te zijn ten opzichte van alle mensen. **Leiders dienen de kracht te hebben om te weten wat zij niet kunnen zijn, als zij de moed willen hebben om eerlijk ten opzichte van hun allerbeste zelf te zijn.**

[1] Dewariem 31:19

[2] Tanhuma, *Wajesjev 8*; aangehaald door Rasji in zijn commentaar op Beresjiet 39:8.

[3] Zewachiem 102a.